

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра статистики

ВИПУСКНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
«Прикладна статистика»

за темою:

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Виконавець

студентка 4 курсу обліково-
економічного факультету

Беспалова А. В.

Науковий Керівник

к.е.н, доцент Семенова К. Д.

Одеса 2016

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ЗАРОБІТНА ПЛАТА ЯК ОБ'ЄКТ СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	6
1.1. Сутність і функції заробітної плати в умовах ринкової економіки.....	6
1.2. Форми та системи заробітної плати.....	12
1.3. Регулювання заробітної плати.....	25
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СТАТИСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ.....	36
2.1. Система показників описової статистики, що використовується для аналізу заробітної плати.....	36
2.2. Методи аналізу динаміки та прогнозування заробітної плати.....	44
РОЗДІЛ 3. СТАТИСТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ І ДИНАМІКИ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ.....	51
3.1. Диференціації працівників за рівнем заробітної плати.....	51
3.2. Аналіз динаміки заробітної плати.....	62
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80
ДОДАТКИ.....	83

ВСТУП

Рівень життя працівників та їх родин залежить, у першу чергу, від рівня оплати праці та механізму її виплати. Саме заробітна плата є і повинна бути головною складовою доходів населення, підґрунтям життєдіяльності працівників та їх сімей, а звідси й найбільш потужним стимулом підвищення продуктивності праці.

Заробітна плата являє собою один з головних показників і чинників рівня соціально-економічного життя кожної країни, колективу, людини. Найгострішою соціальною проблемою в Україні є велика різниця між високою вартістю життя і низькою ціною праці. Оплата праці українців знаходиться на одному з найнижчих рівнів серед країн колишнього СРСР і Європи.

Метою дипломної роботи є статистичний аналіз заробітної плати, оцінювання її середнього рівня, визначення особливостей диференціації працівників за рівнем оплати праці. Досягнення мети роботи обумовило необхідність постановки та розв'язання наступних завдань: на основі теоретичного вивчення вітчизняного досвіду розкрити сутність поняття «заробітна плата» як об'єкта статистичного дослідження, розглянути основні функції заробітної плати на ринку праці, теоретично обґрунтувати методологічні засади статистичного аналізу та оцінювання заробітної плати з позицій системного підходу, проаналізувати сучасний стан, структуру та тенденції оплати праці в країні, проаналізувати рівень заробітної плати за організаційно-правовими формами господарювання, використати метод прогнозування для визначення рівня заробітної плати на короткострокову перспективу.

Об'єктом дослідження є рівень заробітної плати працівників в галузевому та регіональному розрізі.

Предметом дослідження є методологічні положення статистичного аналізу заробітної плати, методичні підходи оцінювання та прогнозування її рівня в Україні.

Теоретичні, методологічні та економіко-організаційні проблеми обліку праці та її оплати завжди були предметом наукових досліджень провідних українських та зарубіжних вчених – економістів. Ці питання вивчали Бутинець Ф. Ф., Коблянська

О. І., Ткаченко Н. М., Хом'як Р. Л., Голова С. Ф., Ивахненко С. В., Семененко О. Л. Ганін В. І., Гливенко В. В., Гурова К. Д., Живко З. Б., Завгородній А. Г., Ленъ В.С, Нашкерська Г. В., Олійник О.В., Дем'яненко М.Я., Пушкар М.С., Рудницький В.С, Тарасенко Н. В. та багато інших.

Для більшості населення заробітна плата втратила свою відтворювальну та стимулювальну функції і фактично перетворилася на різновид соціальних виплат, не пов'язаних з кількістю, якістю та кінцевими трудовими результатами.

Дослідження низького рівня заробітної плати у значної частки населення дозволяє стверджувати, що Україна разом із Албанією та Молдовою належить до трійки найбідніших країн Європи. За даними Всесвітнього банку в нашій державі понад 80% населення належить до категорії бідних. Особливістю українських реалій є й те, що певна частка зайнятого населення, в тому числі висококваліфіковані працівники, також належать до категорії бідних саме через низький рівень доходів від зайнятості. Тобто, навіть маючи роботу, людина фактично не може нормально відтворювати себе на ті кошти, які їй платить держава або роботодавець.

В той же час, на деяких підприємствах наявні неофіційні позаоблікові нарахування й виплати заробітної плати працівникам без сплати встановлених законодавством податків і платежів, так звана заробітна плата “у конвертах”. На це слід звернути увагу, і цей момент також потребує вдосконалення існуючих підходів бухгалтерського обліку.

Удосконалення організації оплати праці на підприємствах має будуватися на оптимізації тарифного регулювання заробітної плати, до якої належать:

- удосконалення тарифної системи шляхом встановлення співвідношень тарифних ставок залежно від рівня кваліфікації робітників;
- запровадження гнучких форм і систем оплати праці;
- розроблення внутрішньовиробничих тарифних умов оплати праці як чинників підвищення мотивувальної та стимулюючої ролі тарифних систем;
- удосконалення мотиваційного механізму регулювання міжпосадових окладів та міжкваліфікаційних рівнів оплати праці;

- удосконалення нормування як засобу регулювання міри праці та її оплати;
- обґрунтування вибору найефективніших форм і систем заробітної плати;
- колективне регулювання заробітної плати.

Важливим моментом в організації та стимулюванні праці на підприємстві є мотиваційні заходи, серед яких найбільш розповсюдженими для українських підприємств є преміювання, доплати та надбавки.

Розробляючи положення про оплату праці та преміювання необхідно розширювати практику персоніфікації ставок і окладів найбільш кваліфікованим працівникам, орієнтованим на підвищення ефективності праці. До переліку факторів та критеріїв оцінювання умов преміювання слід включати рівень кваліфікації, ступінь відповідальності виконаної роботи, рівень професійної майстерності, ініціативності, стаж роботи та результати кваліфікаційної атестації робітників.

Заробітна плата повинна залежати безпосередньо від результатів праці й у той же час впливати на показники, стимулювати розвиток виробництва, ефективність роботи, підвищення кількісних і якісних результатів праці. Останнім часом заробітна плата в Україні з ряду причин практично втратила ці функції й це не дозволяє ефективно впливати на процеси, зв'язані зі спадом виробництва, заважає досягненню певної стабілізації в економіці.

Удосконалювання систем оплати праці, пошук нових рішень, глибоке вивчення західного досвіду може допомогти вирішити в Україні цілу низку проблем, пов'язаних із заробітною платою, якісно поліпшити її стан та створити підґрунтя для підвищення зацікавленості працівників до високопродуктивної праці вже в найближчому майбутньому. Все це в комплексі може стати стимулом до економічного підйому нашої країни.

Підвищення заробітної плати – потужний стимул для всебічного розвитку вітчизняної економіки, завдяки якому можна розраховувати на зростання внутрішнього попиту, піднесення національного виробництва, створення нових робочих місць, загальне поліпшення життя населення та формування в суспільства відчуття захищеності та впевненості в майбутньому.

ВИСНОВКИ

У випускній роботі зроблено аналіз стану та динаміки заробітної плати в Україні в цілому та її окремих регіонах.

Проведений аналіз показав, що в 2014 р. та в 2015 р. заробітна плата за видами економічної зайнятості та географією має суттєві відмінності, які формуються в основному ринковими чинниками. Разом з тим, значна частина громадян нашої країни працюючи в державному секторі, виробничих організаціях державної форми власності, управлінських органах, бюджетних організаціях сфери послуг – отримують винагороду за працю згідно ряду нормативних документів, що регулюють нарахування.

В Україні спостерігаються значні нерівності у рівнях заробітної плати за організаційно-правовими формами господарювання. Розмір середньомісячної номінальної заробітної плати в Україні у 2014 р. становив 3480 грн., а у 2015 році – 4195 грн. (без урахування АР Крим та м. Севастополя).

При цьому в листопаді 2015 середня заробітна плата українців становила 4 тис. 636 грн. Порівняно з груднем 2014 середня зарплата зросла на 30,4%.

Найвища середня заробітна плата зафіксована у працівників авіаційної галузі – в середньому 18 тис. 191 грн. на одного працівника. На другому місці йдуть фінансисти і страхові агенти – 8 тис. 499 грн.

Працівники інформаційної та телекомунікаційної галузей отримали в середньому 7 тис. 973 грн. У транспортників середня заробітна плата склала 6 тис. 446 грн., у технарів і вчених – 7 тис. 424 грн.

Найнижча оплата праці у працівників пошти і кур'єрів – 2 тис. 150 грн. Середня зарплата в сільському господарстві становить 3 тис. 288 грн.

Географія оплати праці свідчить про вищі показники в столиці та промислових областях країни, дана особливість зумовлена рівнем розвитку ділової активності, розміщенням капіталу та виробництва.

По регіонах найбільша середня заробітна плата в Києві – 8 тис. 486 грн., на другому місці Донецька область – 5 тис. 830 грн. Найнижча середня заробітна плата

в Тернопільській і Чернівецькій областях – 3 тис. 951 грн. і 3 тис. 924 грн. відповідно.

Спостерігається заборгованість з виплати заробітної плати в Україні. За рік (на 1 січня 2016 року) вона склала 1,881 млрд. грн., що більше аналогічного показника 2015 р. на 42,5%.

При групуванні областей України за рівнем заробітної плати виділили 6 груп, було виявлено, що найбільша група областей України за рівнем заробітної плати з рівнем 3325 – 3656 грн., яка складає 38,0% загальної кількості областей.

За 2005 – 2015 рр. заробітна плата як по Україні, так і в Одеській області поступово збільшувалась. При цьому заробітна плата в Україні в середньому щорічно збільшувалась на 338,9 грн., або на 17,9%, а заробітна плата в Одеській області в середньому щорічно збільшувалась на 311,1 грн., або на 17,4%.

Для прогнозування заробітної плати ми використали метод аналітичного вирівнювання, який дозволив зробити висновок, що у випадку збереження тенденції до рівномірного збільшення заробітної плати в Україні та Одеській області, то можна очікувати, що протягом наступних двох років заробітна плата буде зростати і складе в Україні у 2017 році 4611,7 грн., а в Одеській області – 4180,0 грн.

У роботі здійснено аналіз динаміки номінальної та реальної заробітної плати протягом 10 років, тобто визначено співвідношення між грошовою сумою, яку отримує працівник за свою працю, і товарами та послугами, які він реально здатен придбати. Розрахунки показали, що в Україні спостерігається зниження темпів зростання реальної заробітної плати починаючи з 2005 року, а в 2009 році взагалі спостерігається реальне скорочення заробітної плати, тобто відсоток до попереднього року становить 91,0%. Але найгірша ситуація спостерігається у 2015 році, коли реальна заробітна плата в Україні в порівнянні з 2014 роком скоротилася на 19%. Це найбільше скорочення за період 2006 – 2015 рр. Такий результат спричинений переважно галопуючим зростанням цін, а точніше невідповідністю між зростанням цін і заробітної плати. Так, у 2015 році, ціна на товари та послуги збільшилась на 48,7%. Тобто за рік ціни збільшилась майже в півтори рази.

У роботі було показано, що заробітна плата тісно пов'язана з таким показником оцінки ефективності роботи підприємства, як продуктивність праці. При цьому протягом останніх 10 років, або за період 2006 - 2015 рр. продуктивність праці в середньому щорічно збільшувалась на 20,2%, а заробітна плата – на 17,9%. За цей період відносна швидкість зростання продуктивності праці випереджала відносну швидкість зростання заробітної плати в 1,128 рази або на 12,8%.

Отже, проведений аналіз заробітної плати в Україні дозволив виявити міжгалузеві та міжрегіональні відмінності в оплаті праці на підприємствах (організаціях) різних форм господарювання, негативні тенденції, особливо на приватних підприємствах, що вказує на існуючу непрозорість у виплаті заробітної плати. Проведений аналіз може слугувати основою для розробки ефективних диференційованих заходів щодо обмеження нерівностей в оплаті праці, встановлення рівноважної ціни робочої сили.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про колективні договори: Закон України //Законодавство України про працю станом на 25 травня 1999р. –К.: Істина, 1999.
2. Про оплату праці: Закон України //Законодавство України про працю станом на 25 травня 1999р. – К.: Істина, 1999.
3. Закон України «Про оплату праці» // Урядовий кур'єр. 1995. – 18 трав.
4. Бандур С.І. Ринок праці в Україні: ключові проблеми та шляхи їх розв'язання / С. І. Бандур, О. О. Кучинська // Бюлетень Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України. – К.: ПІК ДСЗУ. – 2003. – №1. – С. 3-7.
5. Бараник З. П. Функціонування ринку праці: статистична оцінка: монографія / З. П. Бараник. – К.: КНЕУ, 2007. – 392 с.
6. Богиня Д. П. , Грішнова О. А. Основи економіки праці: Навчальний посібник. – К.: Знання – Прес, 2000. – Гл. 9.
7. Гаврилюк Л. А. Економіка праці: Навчальний посібник – Умань, 2004. – 386с.
8. Гамова О. В. Проблеми формування теоретичного підґрунтя управління фондом заробітної плати на підприємств // Актуальні проблеми економіки. – 2008. - №3. – С. 50-56.
9. Герасименко С. С. Статистика: Підручник– 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2000. – 467 с.
- 10.Грішнова О. А.Економіка праці та соціально-трудові відносини: Підручник. – К.: Знання, 2004. – 535с.
11. Дергеева О. С. Особливості оплати праці в сучасній Україні // Управління розвитком. – 2009. - №19. – С. 37-38.
- 12.Калина А. В. Организация и оплата труда в условиях рынка(аспект эффективности). – К.: МАУП, 1997.
- 13.Колот А. М. Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу: Навчальний посібник. – К.:КНЕУ, 1998. – 224с.
- 14.Колот А. М. Оплата праці на підприємстві: організація та вдосконалення // Україна: аспекти праці. – 1997.- №1. – С. 18-20

15. Кравець О. С. Статистика: Навчальний посібник. – Одеса: Пальміра, 2008. – 266с.
16. Лагутин В.Д. Оплата труда в рыночной экономике. – Луцк, 1992. – 167с.
17. Лугінін О.Є., Білоусова С.В. Статистика: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, – 2005. – 580 с.
18. Мамонова Г. В., Піжук О. І. Тендерні особливості диференціації доходів населення та перспективи забезпечення їх рівності в Україні // Актуальні проблеми економіки. – 2009. - №9. – С. 174-179.
19. Мармоза А. Т. Теорія статистики: Підручник – 2-ге вид. перероб. та доп. – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 592с.
20. Махсма М. Б. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2005. – 304с.
21. Опря А. Т. Статистика: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2012. – 448с.
22. Підгорний А.З. Теорія статистики: Навч. посіб. – Одеса,; ОДЕУ, 2001. – 140 с.
23. Синяєва Л. В. Проблеми регулювання оплати праці та шляхи їх вирішення в Україні // Регіональна економіка. – 2009. – №1. – С. 171-176.
24. Статистичний щорічник України за 2015 р.– К.: Консультант, 2014. – 552с.
25. Статистичний щорічник України за 2014 р.– К.: Консультант, 2013. – 552с.
26. Ткаченко Л. Г. Міжрегіональні диференціація заробітної плати: чинники та напрямки регулювання // Регіональна економіка. – 2009. - №3. – С. 159-168.
27. Турецкий О.А. Заработная плата и реформы. – Одесса, 1995. – 232с.
28. Удотова Л. Ф. Соціальна статистика: Підручник. – К.: КНЕУ, 2002, – 376с.
29. Уманець Т.В., Пігарєв Ю.Б. Статистика: Навчальний посібник. – К.: Вікар, 2003. – 623 с.
30. Червінська Л. П. Економіка праці: Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 288с.
31. Дані офіційного веб-сайту Держкомстату України // <http://www.ukrstat.gov.ua>.
32. Динаміка середньомісячної заробітної плати по регіонах у 1995-2015 роках//[Електроний ресурс]: режим доступа:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2006/gdn/prc_rik/prc_rik_u/dszpR_u2005.html

33. Динамика изменения среднемесячной заработной платы в Одесской области // [Електронний ресурс]: <http://index.minfin.com.ua/index/average/chart.php?15>

34. Статистичний аналіз заробітної плати за організаційно-правовими формами господарювання // [Електронний ресурс]:

<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4404>

35. Элементы організації заробітної плати // [Електронний ресурс]: <http://buklib.net/books/26272/>

36. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України [Електронний ресурс] – Режим доступа:

<http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/index>